

Käsiasioista käsitettävästi

■ ANNAKAISA SUOMINEN

Martin Panelius, Risto Santti ja Jarkko S. Tuusvuori: *Käsikirja*. Teos 2013.

Viime syksynä ilmestyneen *Käsikirjan* tekemistä on kirjoittajien mukaan ohjannut motto ”kaikki kädestä”. *Käsikirjan* käsi tarkoittaa koko yläraajaa: kättä, käsivartta ja sen muuhun ruumiiseen liittävää vyöosaa. Tästä syystä kirjassa puhutaan paljon kädestä myös yläraajana. *Käsikirja* sisältää yhteensä 11 lukua ”käsiasioista” muodostaen muhkean 767-sivuisen lukupaketin. Laajuudestaan huolimatta kirja on hyvin toteutetun taiton, jäsentelyn ja hakemistojen ansiosta helposti käsiteltävä ja luettava. Tällaista käsiasioihin perehtynyttä teosta ei ole aiemmin ilmestynyt suomeksi, eikä ulkomailtaakaan löydy käsiä yhtä laajasti tarkastelevaa teosta. Kirja paikkaakin huomattavaa aukkoa.

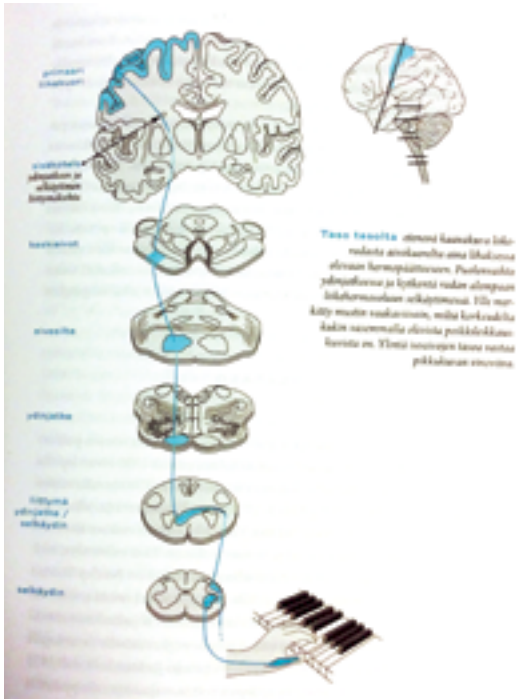
Käsikirjan monipuolisuus selittyy kirjoittajien taustoilla: Panelius on neurologian professori, Santti anatomian professori ja Tuusvuori on filosofi. Kirjoittajien osuuksia ei ole kirjassa eritelty, vaan koko kirja on laadittu yhdessä. Luontevaa on tietysti ajatella Paneliuksen kirjoittaneen eniten käden aivoyhteyksis-

-
-
-
-
tä ja Santin perehtyneen käden rakenteeseen. Tuusvuoren voisi kuvitella filosofina vedelleen lankoja yhteen perehtymällä käsitteisiin ja esimerkiksi filosofian historiaan. Yhtä kaikki, kirjan vahvuus on syntynyt kirjoittajien yhteistyöstä: *Käsikirja* on harvinaisen monipuolisesti ja runsaasti käsiasioita esiin tuova teos.

Aiheena käsi on valtavan laaja, minkä tekijätkin myöntävät. Näin laajan aiheen kanssa painivaksi kirja on hyvin jäsenneilty. Aiheeseen johdattavan luvun jälkeen perehdytään käden rakenteeseen ja liikkeisiin. Huomiota kiinnitetään sekä anatomian historiaan että käden rakenteiden seikkaperäiseen esittelyyn.

Jos jotakin puutetta tästä kirjasta haluaa hakemalla hakea, on se käsien mikrobiston sivuuttaminen. Käsien mikrobit ovat nimittäin erityisesti käsihygienian ja hoitotyön parissa toimiville henkilöille olennainen käsiin liittyvä asia, joten tätä aihetta olisi voinut tarkastella käsien ihosta kirjoitettaessa. *Käsikirjassa* käsien desinfiointiin viitataan vain muutamalla lauseella luvussa yhdeksän. Kirjan kirjoittajat tarkastelevat kyllä esimerkiksi käsien ja ihon rakenteen kohdalla sormenjälkien yksilöllistä ihokuvaiota. Myös käden mikrobisto on yksilöllinen; mikrobiston tunnistamisen avulla on kyetty identifioimaan henkilöitä tilanteissa, joissa sormenjälkiä ei ole ollut saatavilla.

Yksilön käsitys omasta kehosta ja kädestä perustuu moneen eri aistiin. Tällaisista havainnoista olemme voineet lukea myös aivan viimeaikoina julkaistuista psykologisista tutkimuksista. Rakenteen pohdinnan kohdalla kirjoittajat kiinnittä-

Käsikirjan selkeä kuvitus havainnollistaa hyvin tekstiä, ja sen tyylikäs taitto lisää kirjan luettavuutta. Graafinen suunnittelu on Jenni Saaren. Myös kuvien lähteet on lueteltu kiitettävästi.

mattava osuus sensorisia ja motorisia ratoja. Tässä tarkastelussa kirjoittajat tuovat esiin aivojen ja kasvatuksen kannalta olennaisen joustavuuden käsitteen. Tässä kohdin olisi voinut korostaa vieläkin enemmän aivojen plastisuutta ja muuntautumiskykyä, joka yksilöllä on käytössään esimerkiksi käden toiminnan rajoituksessa tai puuttuessa kokonaan.

Selostukset yläraajaan liittyvistä vammoista ovat kiinnostavaa luettavaa. Varmasti jokainen käsiään käyttänyt on elämänsä aikana törmännyt näihin ongelmiin. Käsien suuri loukkaantumiskahva näyttää olevan läheisessä yhteydessä niiden runsaaseen käyttöön. Kirjoittajat pohtivat myös sitä, mitä pahaa käsillä voidaan tehdä ja millaisia kauhuromantiikan aineksia niistä on löydettävissä.

Myös ruumiin tuottaman äänen ja käden liikkeen suhdetta pohditaan. Käden käyttämisen yhteys sujuvaan viestimiseen tulee tässä luvussa nostetuksi esiin. Kirjoittajat tarkastelevat myös käden toimia sosiaalisissa suhteissa. Ihmisen sosiaalisuus liitetään laajempaan kädellisille kehittyneeseen sosiaalisuuteen, johon kuuluvat yhteisöllisyys ja yhdenmuotoistuminen.

Kymmenennessä luvussa kirjoittajat paneutuvat tarkemmin kädestä käytettyihin sanallisiin ilmaisiin. Kirja auttaa lukijaa oivaltamaan käsi-aiheisten sanojen piiriin laajuutta ja sanojen etymologiaa. Käsisanastoa tarkastelemalla voidaan käsi nähdä ”maailman hahmottamisen luovuttamattoman hyödyllisenä apuvälineenä”. Tekstissä käytetyt kaunokirjalliset esimerkit tuovat hyvin esiin sen, miten käsittäminen kulkee ”kou-raantuntuvimmista merkityksis-

vät huomiota myös käden pulmalisuuteen käsitteenä. Kuten tekijät huomauttavat, kaikille käden osille ei ole ollut olemassa suomenkielisiä nimiä, joten he ovat päässeet muodostamaan myös uudissanoja. Niinpä esimerkiksi käden ja jalan pääte-elimiä voimme tekijöiden ehdotuksesta kutsua jatkossa sormen ja varpaan yhdistävällä sanalla ”sorvas” (lat. *digitus*).

Kolmannessa luvussa kirjoittavat käsittelevät käden evoluutiota. Tällainen evolutiivinen tarkastelu on tarpeen erityisesti käden soveltuvuuden ja joustavuuden havaitsemiseksi. Kirjoittajien mukaan käden voittoisuuden taustalla onkin käden ”liiaksi täsmentymätön erinomaisuus”, jolla tekijät viittaavat juuri käden monikäyttöisyyteen.

Neljännessä luvussa tartutaan käden ja käsivarren liikkeiden taustalla olevaan monikerroksiseen hermotusjärjestelmään. Liike- ja tuntoviestintää on selitetty

yleistajuisesti ja kiinnostavalla tavalla. Erinomaiset kaavakuvat havainnollistavat ja tukevat selityksiä.

Viidennessä luvussa kirjoittajat tarkastelevat kättä yksilönkehityksen tasolla. Luvussa käsitellään käsisioita taitojen kehittymisestä aina sukupuolelle tunnusomaisiin jäsenpiirteisiin asti. Myös kätisyyden syntyä ja kätisyystutkimuksia tarkastellaan tarkemmin. Tätä oppimisvalmiuksien näkökulmaa jatkaa seuraava luku, jossa käsiä tarkastellaan käsitöiden kautta. On mainiota, että tekijät korostavat esimerkiksi omasta kädestään kiinnostuneen lapsen toiminnan tukemista ja ylipäätään tietojen ja käsitaitojen yhteyttä.

Älykkyuden ja käsisikesäisyyden korostaminen herättää kuitenkin kysymyksiä. Käden etusija perustuu heidän mukaansa siihen, että se on ”kokemuksellinen polttopiste” yksilön ja ympäristön suhteessa. Käsissä on myös suhteellisen huo-

tä kaikkein abstrakteimpiin merkityksiin saakka”. Kirjoittajat viljelevät myös itse tekstissään käsi-sanasta johdettuja sanoja ikään kuin osoittaakseen niiden käytön yleisyyttä ja laajuutta. Viimeinen eli yhdestoista luku käsittelee koskettamiseen liittyviä aiheita. Esiin tulee käden herkkä puoli ja myös sen hyvää tekevä vaikutus. Käsi onkin kirjoittajien mukaan läsnä ”kädellisen elämän avainasioissa”.

Käsikirjan voidaan sanoa olevan hyvin kirjoitettu teos tärkeästä aiheesta. Kirja on lähes kauttaaltaan kirjoitettu yleistajuisesti lukuun ottamatta joitakin kielellisiä koueroita. Se on kiinnostavaa ja sopivaa luettavaa jokaiselle. Teos auttaa ymmärtämään kättä hyvin monelta suunnalta, sillä kirjoittajien kolme lähestymistapaa on pätevästi yhdistetty tässä kirjassa. *Käsikirjan* käsi on monipuolinen liikkuja ja liikuttaja, jossa yhdistyvät kokemus ja ajattelu. Kaikki kirjassa käsitellyksi tulleet moninaiset teemat ovat teoksessa tarpeellisia. *Käsikirja* on onnistunut yhteenveto aiheesta, jota on miltei mahdoton rajata.

Kirjoittajat eivät turhaan kuvaa kättä aarteeksi, josta on pidettävä huolta. Kirjasta välittyy eräänlainen huoli jonkin tähdellisen, kuten käsityötaidon, katoamisesta. Kirjoittajat nivovat aiheensa ansiokkaasti myös nykykulttuurin ilmiöihin pohtiessaan käsillä koskettamisen suhdetta mobiililaitteisiin ja tulevaisuuden tietojenkäsittelyyn. Kädellä tekemisen yksipuolistumiskehityksen esiin nostaminen onkin yksi kirjan lukuisista ansioista.

Kirjoittaja on kulttuurihistorioitsija, joka on tutkinut käsiasioita myös Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksella.